

POSUDEK DISERTAČNÍ PRÁCE

AUTOR POSUZOVANÉ PRÁCE: **Mgr. Sabina Mattová**

NÁZEV PRÁCE: **Příspěvek k poznání způsobu obživy na přelomu neolitu a eneolitu**

AUTOR POSUDKU: **Jan John** TYP POSUDKU: **oponentský**

Disertační práce S. Mattové se odvíjí od jejího dlouhodobého zájmu o doklady netradiční subsistenční strategie na přelomu neolitu a eneolitu. Ta se projevuje především zvýšeným počtem kostí nedomestikovaných zvířat v obytných komponentách tohoto období. Fenomén nárůstu množství lovených zvířat se sice objevuje i v jiných obdobích (např. středním eneolitu), nikdy ale nedosahuje tak širokého prostorového záběru jako na přelomu mladší a pozdní doby kamenné.

Po formální stránce je práce v pořádku, vytknout lze toliko následující:

- ojedinele se objevují termíny naší archeologií již opuštěné (raný eneolit, kultura s kanelovanou keramikou)
- ojedinele se objevují termíny zbytečně převzaté z cizích jazyků (polofabrikát, makrorest - s. 77, chopper - s. 48, spíše než o pěstní klín se zde jedná o sekáč)
- špatně dopadají některé pokusy o práci s latinským botanickým názvoslovím. *Triticum dicoccum* není oves - s. 57, ani špalda - s. 63, 93, *Panicum miliaceum* není mák, *Bromus secalinus* není žito, *Faba vulgaris* není fazole - s. 134 (ostatně výskyt fazole v eneolitu by byl vpravdě senzační)
- kdo je Madimodes (s. 26) - nemá to být Maimonides?

V úvodní části se autorka kriticky věnuje možnému přínosu a limitům hlavních metod environmentální archeologie. V této části by bylo možné doplnit úvahy o transformacích ovlivňujících dochování rostlinných makrozbytků (např. len a mák téměř nikdy nezuhelnatí, a proto se v našich podmínkách makrozbytky těchto plodin vyskytují velmi zřídka, narozdíl od jezerních lokalit pod Alpami, kde se kupříkladu len v nezuhelnatělém stavu dochovává ve velkém množství), případně další metody analýzy tzv. přiškvarků na keramice. Mezi ně patří kupříkladu protilátkové testy (ELISA), umožňující detekci mléčných či obilných proteinů ve zbytcích na keramice (tyto metody již byly využity i v naší archeologii).

Za velmi diskutabilní lze považovat tvrzení, že u „Keltských“ a „Germánských“ obyvatel Evropy dominovaly živočišné produkty (s. 29-30 - to že oproti oblastem kolem Středozevního moře chybí víno a olej je celkem pochopitelné).

Nejrozsáhlejší část práce tvoří kompilace publikovaných informací o vybraných lokalitách na území Švýcarska, Německa a ČR. Zejména v části o zahraničních lokalitách autorka prokazuje velmi dobrou obeznámenost s literaturou na téma jezerních (nákolních) lokalit a jejich archeologických výzkumů. Určitý nesoulad se objevuje v chronologickém vymezení tématu na s. 34, kde je uvedeno rozmezí 4200 – 3700 BC a zároveň archeologické kultury,

keramiku). V následujícím textu jsou pak eneolitické lokality někdy označovány jako mladoneolitické, nejspíše na základě překladu zahraniční literatury (např. s. 85), kupodivu je řeč o neolitu i v kapitole o výzkumu v Makotřasech. Bylo by vhodné někde na počátku práce definovat, zda budou při popisu používána naše či zahraniční chronologická schémata doby kamenné.

Zarážející je i tvrzení, že lokalitu Arbon-Bleiche 3 nemůžeme s jistotou řadit do eneolitu (s. 45) – pro tuto lokalitu přitom jsou k dispozici přesná dendrochronologická data vzniku dřevěných domů.

Této hlavní syntetické části práce by dle mého názoru prospělo zkrácení, popisy lokalit se někdy až příliš detailně zabývají nálezy, které s tématem souvisí jen okrajově (např. typologie keramiky).

Závěrečná syntéza je postavena na databázi, ve které Mattová shromáždila informace o sledovaných lokalitách. Bohužel pro vyhodnocení databáze nemohly být použity formalizované statistické metody, protože:

1. počet sledovaných lokalit (přes 30) je na hranici statistické významnosti
2. databáze k tomu není přizpůsobena (např. druhy rostlinných makrozbytků netvoří na rozdíl od kostí samostatné deskriptory a není tedy možné jednoduše sledovat vztah mezi druhy zvířat a rostlin na jednotlivých lokalitách). Situaci komplikuje rovněž skutečnost, že na některých sledovaných lokalitách na našem území prakticky chybí doklady zvířecích kostí i rostlinných makrozbytků (Oslavany, Křepice, Jaroměřice, Kostelec).

Snaha o nalezení odrazu změn subsistenční strategie na artefaktech zatím neposkytla jasné výsledky, což je pravděpodobně způsoben malým počtem dat (zejména z našeho území), které máme v současné době k dispozici. Je třeba ocenit, že se autorka navzdory této situaci neuchyluje ke zjednodušujícím výkladům o klimatických změnách či přelidnění, jakožto hlavních hybatelích změn ve složení potravy, a snaží se najít i řešení jiná, založená na archeologických pramenech. Některé zjištěné „struktury“ jsou nepochybně chronologického původu (např. absence neolitických rondelů, antropomorfní plastiky, či kopytovitých klínů v oblasti eneolitických jezerních lokalit).

Zkoumání okolností zvýšeného významu lovu na počátku eneolitu bude nutno v budoucnosti věnovat ještě značné úsilí a práce S. Mattové zde hraje úlohu zajímavé datové základny, která byla shromážděna se značným úsilím a znalostí problematiky západoevropských lokalit, které poskytují pro nás neobvykle velké soubory archeologických a environmentálních dat, přičemž reflexe těchto dat v naší archeologii je stále ještě nedostatečná. Domnívám se, že v tomto ohledu je práce S. Mattové přínosem a může být předmětem obhajoby v rámci státních doktorských zkoušek.

DATUM: 21.5.2012

PODPIS: